

DEN GRØNLANDSKE KONJUNKTURUDLIGNINGSFOND

Af direktør, lic. merc. *Hans C. Christiansen*,
Den kongelige grønlandske Handel

Allerede forud for nedsættelsen af Grønlandskommissionen af 1948 var retningslinierne for Grønlands økonomiske forhold principielt fastlagt således, at statens samlede regnskab vedrørende Grønland inclusive indtægter af kryoliten såvidt muligt skulle balancere over en længere periode. Princippet fandt udtryk i oprettelsen i 1926 af en særlig fond, hvortil overskuddet eller underskuddet på Grønlands regnskab årligt overførtes.

En af hovedgrundene til dette system var det også i dag stadig gældende forhold, at både de produktionsmæssige og de økonomiske betingelser for udøvelse af erhverv i Grønland er stærkt svingende. Verdensmarkedets priser for grønlandske produkter har altid været udsat for meget kraftige svingninger. Medmindre særlige foranstaltninger blev truffet, ville grønlændernes indtægter ved at følge salgspriserne blive udsat for det samme. Da grønlændernes indtægtsniveau i forvejen var nede på eksistensminimum, ville sådanne udsving i visse tilfælde kunne få katastrofale følger, og det ville i mange tilfælde kunne bevirke, at det ville være grønlænderne umuligt at opretholde livet ved egen virksomhed. Staten optrådte derfor allerede dengang som konjunkturregulerende instans ved at fastsætte opkøbspriserne på de grønlandske eksportprodukter og ved kun med meget store mellemrum at ændre disse priser. Gennem den i 1926 oprettede særlige fond virkede staten således allerede dengang i realiteten som konjunkturudligningsfond for det grønlandske erhvervsliv.

For at staten kunne foretage denne konjunkturudligning – med højere priser end verdensmarkedets under en lavkonjunktur og lavere priser under en højkonjunktur – måtte det være en forudsætning, at staten ikke kunne overbydes af private i de perioder, hvor verdensmarkedets forhold iøvrigt ville have medført højere priser. For at være i stand til at føre en konjunkturudjævnenende økonomisk politik i Grønland havde staten derfor måttet forbeholde sig handelen i Grønland som et monopol.

Ved den vurdering af den gennemførte politik, som Grønlandskommissionen af 1948 foretog, konstaterede kommissionen*, at de mål, der var tilsigtet med statens

* Jfr. betænkningens bind 5, I. del.

handelsmonopol og afspærringen af Grønland samt med den af monopolen muliggjorte prispolitik, faktisk var nået. Priserne på såvel udhandlings- som indhandlingsvarer havde bevæget sig langt roligere end de priser, der var betinget af verdensmarkedets forhold. Undersøgelser viste, at mens verdensmarkedets priser stærkt havde påvirket Grønlands samlede regnskabsmæssige resultat på det danske statsregnskab, havde grønlændernes kontantindtægter i hovedsagen været underkastet en jævn stigning. Alligevel næredes fra såvel grønlandsk som dansk side det ønske at lempe på monopolen og på andre restriktioner i Grønland for derved at give det private initiativ større råderum og den private kapital adgang til og interesse i at investere i det grønlandske erhvervsliv.

Kommissionen gik da også principielt ind for, at statens hidtidige monopol på afsætning af grønlandske produkter skulle lempes som forudsætning for en eventuel senere ophævelse, samt at der skulle gives private adgang til at deltage i det grønlandske erhvervsliv. Samtidig foreslog man, at der blev truffet foranstaltninger til sikring af, at monopolens afvikling ikke fik til følge, at grønlænderne blev udnyttet, og at konjunktursvingningerne i de grønlandske producenters priser ikke fik katastrofale følger for de grønlandske erhvervsdrivendes økonomi. Kommissionen fandt, at der måtte gives private erhvervsdrivende adgang til at deltage i det grønlandske økonomiske liv, men at Den kongelige grønlandske Handel i den overgangsperiode, der måtte forløbe, indtil det private erhvervsliv havde fået tilstrækkeligt omfang, måtte fortsætte produktions- og afsætningsvirksomhed sideordnet med private.

Spørgsmålet var imidlertid, under hvilke former der kunne gives private foretagender adgang til at drive virksomhed i Grønland. Udgangspunktet måtte først og fremmest være hensynet til den grønlandske befolkning. Et system med ukontrolleret, helt eller overvejende privat økonomisk virksomhed i Grønland befrygtedes at ville stille den grønlandske befolkning i en vanskelig situation i dårlige konjunkturperioder. Yderligere fandt man, at de små muligheder, der fandtes for effektiv konkurrence i Grønland, let ville føre til, at private fik et lokalt monopol over for den stedlige befolkning, således at denne kunne udnyttes. Kommissionen drog den konklusion, at der ikke kunne gives de private fuldstændig frie hænder til at investere og foretage økonomiske dispositioner i Grønland.

Det, der måtte sigtes på fremover, var dels at undgå en monopolistisk udnyttelse af befolkningen, dels en godkendelse fra det offentlige af private investeringers omfang, art og placering samt dels, og ikke mindst, en form for privates deltagelse i en konjunkturudlignende politik*.

Kommissionens overvejelser af de muligheder, der fandtes for at nå frem til et tilfredsstillende resultat, pegede på en løsning af konjunkturudligningsproblemet ved

* Jfr. betænkningens bind 5, I. del.

i højkonjunkturer at opkræve eksportafgifter af alt salg af varer ud af Grønland. Afgifternes størrelse skulle kunne ændres i forhold til afsætningsmulighederne, og de skulle kunne ophæves helt f. eks. i lavkonjunkturer. Eksportafgifterne skulle kunne tilrettelægges således, at den private interesse i at oprette og drive virksomhed i Grønland begrænsedes mindst muligt.

Ud fra disse betragtninger kom kommissionen til, at det ville være nødvendigt at oprette en salgsorganisation, der kunne foretage en centralisering af afsætningen af grønlandske produkter, og som samtidig skulle have til en af sine hovedopgaver at føre den nødvendige konjunkturudlignende prispolitik.

Ved lov nr. 277 af 27. maj 1950 om udøvelse af erhverv i Grønland blev der herefter i overensstemmelse med Grønlandskommissionens henstillinger fastsat regler for eksport fra Grønland og i medfør af disse skabt hjemmel for oprettelse af den grønlandske konjunkturudligningsfond.

I lovens kapitel II fastsættes, at retten til at oprette og drive eksportvirksomhed i lovens forstand er forbeholdt personer og selskaber, der udover at løse næringsbrev (hvilket som bekendt er knyttet til let opfyldelige betingelser) indhenter særlig tilladelse (autorisation), der meddeles af statsministeren — nu ministeren for Grønland — som ved loven er bemyndiget til at fastsætte nærmere vilkår for sådan autorisation.

Endvidere bestemmes, at i Grønland bosatte erhvervsdrivende skal afsætte deres til salg udenfor Grønland beregnede produkter enten til en autoriseret eksportvirksomhed eller til en central grønlandsk salgsorganisation, der eksporterer fra Grønland.

Om den centrale grønlandske salgsorganisation fastsætter loven, at den har pligt til i sin prispolitik at tilstræbe en udjævning af svingende konjunkturer på grønlandske eksportvarer. Indtil en central organisation er oprettet, skal Den kongelige grønlandske Handel fungere som sådan.

Efter at loven var sat i kraft, blev statutterne for konjunkturudligningsfonden udarbejdet og offentliggjort ved bekendtgørelse af 9. januar 1952, og de lyder som følger:

„§ 1.

Fondens formål er at tilstræbe en udjævning af svingende konjunkturer på de grønlandske eksportvarer.

§ 2.

Fondens kapital tilvejebringes:

1. Ved at den centrale grønlandske salgsorganisation til fonden overfører det af organisationen ved dens virksomhed opnåede nettoprovenu.

2. Ved indbetaling af afgifter fra de eksportvirksomheder, der har opnået Den kongelige grønlandske Handels tilladelse til at foretage eksportsalg udenom salgsorganisationen.

Størrelsen af de nævnte afgifter fastsættes af Den kongelige grønlandske Handels direktør med tilslutning fra det til Handelen knyttede styrelsesråd.

3. Ved at nettoprovenuet af Den kongelige grønlandske Handels eksportvirksomhed overføres til fonden.

Indtil regnskabet for Den kongelige grønlandske Handels udhandlingsvirksomhed – efter at særlige statstilskud til nedbringelse af visse varepriser m. v. er taget til indtægt – udviser balance, træffer statsministeren efter indstilling fra direktøren for Den kongelige grønlandske Handel og det til Handelen knyttede styrelsesråd bestemmelse om, hvorvidt og i hvilket omfang eksportvirksomhedens nettoprovenu vil være at overføre til konjunkturudligningsfonden.

§ 3.

Det til Den kongelige grønlandske Handel knyttede styrelsesråd udgør fondens bestyrelse, og direktøren for Den kongelige grønlandske Handel er fondens forretningsfører.

§ 4.

Udbetalinger fra fonden finder sted efter statsministerens nærmere bestemmelse efter indstilling fra direktøren for Den kongelige grønlandske Handel og det til Handelen knyttede styrelsesråd.

§ 5.

Den kongelige grønlandske Handel fører særskilt regnskab over fondens formue, indtægter og udgifter. Fondens budget opføres på de årlige finanslove.“

De fordele, som var tilstræbt, og som det grønlandske erhvervsliv også har opnået igennem det ved loven indførte autorisationssystem, er følgende:

1. Stabilisering af indhandlingspriserne og sikkerhed for, at konjunkturudligningsfonden får godskrevet midler, som kan siges at være skabt af – eller med rette kan siges at tilkomme – det grønlandske produktionsfællesskab.
2. En vis mulighed for at afskære usolide, udygtige eller kortsynede eksportører fra at skade markedet for den grønlandske produktion.
3. Sikring af, at de friere forhold, som blev indført efter kommissionsbetænkningen af 1950, ikke blev til skade for den grønlandske producent, der på grund af afsætningsmarkedernes fjerne beliggenhed og de betydelige økonomiske og merkantile krav, der stilles til en eksportør, endnu ikke har været i stand til selv at klare eksportopgaverne.

4. Sikring af, at de friere forhold ikke medførte unødigt konkurrence på verdensmarkedet mellem forskellige grønlandske eksportører, hvilket ville åbne mulighed for en uheldig prisudvikling.

Ved afgørelse af ansøgning om tilladelse til eksport udenom den centrale grønlandske salgsorganisation er der altid blevet lagt vægt på, hvad der tjente det grønlandske samfund bedst. De private erhvervsdrivende er principielt blevet betragtet som medarbejdere i en fælles sags tjeneste, og ikke som egentlige konkurrenter til Den kongelige grønlandske Handel. Ved sagernes behandling er der også lagt vægt på en nøje undersøgelse af de for produktionen og eksporten væsentlige forhold, herunder om ansøgeren måtte anses for at være i stand til at tilvejebringe en produktion af nogenlunde størrelse og god kvalitet, og om han var kvalificeret til selv på ansvarlig måde at varetage eksporten.

Af konjunkturudligningsfondens statutter § 2, stk. 2, fremgår, at de private eksportvirksomheder skal betale afgifter til fonden, og at størrelsen af afgifterne fastsættes af Den kongelige grønlandske Handels direktør med tilslutning fra det til Handelen knyttede styrelsesråd.

Konjunkturudligningsfondens kapital er i henhold til forannævnte tilvejebragt:

1. ved at salgsorganisationen, d. v. s. Handelen, til fonden har overført nettoprove-nuet ved sin eksportvirksomhed,
2. ved indbetaling af afgifter fra de autoriserede eksportvirksomheder,
3. ved renter af den til enhver tid indestående kapital.

Fondens indtægter gennem eksportafgifter er indbetalt af sammenslutninger og ejere af fiskefartøjer, der siden 1951 har fået tilladelse til at drive fiskeri indenfor territorialgrænsen samt til omladning i og eksport fra Grønland. Tilladelser er givet til 4 færøske fiskesammenslutninger og til 6 færøske fiskeskibe, som for en stor dels vedkommende også har drevet eller stadig driver fiskeri udenfor territorialgrænsen, endvidere til 10 danske virksomheder, som har drevet eller stadig driver fiskeri udenfor og/eller indenfor territorialgrænsen, samt til 2 grønlandske virksomheder.

Indtil fornylig har der i det væsentlige kun været fastsat afgifter for torskeprodukter. Ved fastsættelse af afgifterne har man sondret mellem fangst fra fartøjer, der er hjemmehørende i Grønland og udelukkende fisker i det grønlandske territorialfarvand, hvor afgiften er fastsat til 1½ øre pr. kg eksporteret saltfisk, og fangst fra danske fartøjer, herunder færøske, som ikke er hjemmehørende i Grønland, og som fisker såvel udenfor som i visse områder indenfor territorialfarvandet, hvor afgiften er fastsat til ½ øre pr. kg eksporteret saltfisk. Omlades fisken, forhøjes den sidstnævnte afgift til ¾ øre pr. kg råfisk og/eller saltfisk.

For udenlandske fartøjer, der ikke kan få tilladelse til at fiske i territorialfarvandet, er fastsat en afgift på 1 øre pr. kg råfisk og/eller saltfisk ved omladning i havn fra skib til skib og 1½ øre pr. kg råfisk og/eller saltfisk ved passage af land.

De nævnte fiskeri- og omladningsafgifter for fangster, der fiskes af danske og færøske fartøjer såvel udenfor som i det grønlandske territorialfarvand, er fastsat ved forhandlinger i 1952 mellem repræsentanter for færøske fiskeriorganisationer, statsministeriet og Den kongelige grønlandske Handel. Afgifterne for udenlandske fartøjers fiskeomladning og -oplosning blev på samme måde fastsat ved forhandling med A/S Nordafar. De fastsatte afgifter har siden ikke været ændret. Afgifterne for fangster, der udelukkende hidrører fra det grønlandske territorialfarvand, er fastsat under hensyntagen til forannævnte samt til en skønsmæssig vurdering af sådanne fangsters normale bidrag til K-fonden.

For fisk, som A/S Nordafar eksporterer for egen regning, betaler selskabet i henhold til overenskomst mellem staten og selskabet 2 % af fakturaværdien for torsk og torskeprodukter og 3 % for andre fisk og fiskeprodukter, alt af Færingehavn. Hidtil har selskabet – bortset fra en ubetydelig eksport af helleflynder – kun eksporteret torskeprodukter.

I 1961 er også til andre private virksomheder givet udførselstilladelse for rejer, laks og helleflynder. Under hensyn til den indtægt, der tilføres konjunkturudligningsfonden ved disse produkters forarbejdning og eksport gennem Den kongelige grønlandske Handel, er afgiften indtil videre fastsat til 50 øre pr. kg rå, upillede rejer, der indbringes til oparbejdning, kr. 2,50 pr. kg laks med hoved og uden indvolde og 50 øre pr. kg helleflynder uden hoved og uden indvolde – dog med valgfrihed til for laks og helleflynder at få anvendt samme satser som aftalt med A/S Nordafar.

Af oversigten på side 426 fremgår udviklingen af konjunkturudligningsfondens indestående fra dens oprettelse til afslutningen af regnskabsåret 1960.

I årenes løb har man fra tid til anden drøftet, om fondens indestående alene skulle anvendes til direkte prisstabilisering, eller om det også kunne bruges til fremme af produktionen i almindelighed, f. eks. til investering i produktionen. Disse tanker tog dog først konkret form i forbindelse med det projekt om etablering af et industrianlæg i Godthåb, som er omfattet af industriloven. For at udbygge det dansk-grønlandsk-færøske interessefællesskab omkring Grønlandsfiskeriet og for at delagtiggøre grønlænderne i danske og ikke mindst færøske fiskeres erfaringer i søgående fiskeri foreslog KGH i 1960, at man skulle gøre et forsøg på at løfte Godthåb-anlægget ud af det bestående grønlandske produktions- og salgsfællesskab ved at etablere et uafhængigt dansk-grønlandsk-færøsk aktieselskab til overtagelse og drift af dette moderne anlæg.

Regnskabsoversigt over I

	1951	1952	1953	1954
Fondens formue ved årets begyndelse	—	473.180,69	1.733.564,26	3.239.648,05
Indbetalt fra Den grønlandske Salgsorganisation	110.000,00*	972.340,07	1.347.105,36	644.734,85
Indbetalt fra andre eksportvirksomheder	363.180,69	273.268,01	96.701,97	84.393,03
Renter	—	14.775,49	62.276,46	115.385,86
Fondens formue ved årets slutning	473.180,69	1.733.564,26	3.239.648,05	4.084.161,79

* Engangstilskud til fonden i forbindelse med afviklingen af den tidligere indhandlingsafgift.

Der er endnu ikke truffet afgørelse om den nødvendige kapitalens størrelse, men der har været tale om, at aktiekapitalen for et sådant selskab nok skulle ligge på 6 mill. — 7,5 mill. kr. KGH foreslog, at denne kapital dels blev tilvejebragt af private interesser, men at også mulighederne for at drage K-fonden ind i denne finansieringsopgave blev overvejet. Tanken blev i 1960 forelagt Landsforeningen af fiskere og fangere i Grønland samt landsrådet, og den vandt tilslutning begge steder.

Landsrådet understregede, at man ville foretrække en ordning, hvorefter den nødvendige kapital tilvejebringes med $\frac{1}{3}$ fra K-fonden, $\frac{1}{3}$ fra privat dansk side eller fra den danske stat og $\frac{1}{3}$ fra færøsk side. Landsrådet lagde endvidere vægt på, at selskabsdannelsen i givet fald sker således, at der — som foreslået af KGH — bliver mulighed for, at grønlandske fiskere nu eller med tiden vil kunne overtage aktier eller andele i selskabet.

K-fonden kom ind i billedet, fordi det må anses for udelukket i dag fra grønlandske erhververe at fremskaffe noget stort kapitalindskud, og fordi de beløb, der indestod i K-fonden, kunne siges at være skabt af grønlandske erhververe. Denne kapitalandel skulle så når som helst, f. eks. efter landsrådets skøn og bestemmelse, kunne overdrages på grønlandske hænder.

Med det udgangspunkt, at pengene var tilstede i K-fonden — omend K-fondens indestående dengang var stærkt nedadgående — søgte Handelen derfor med styrelsesrådets og ministerens tilslutning bevillingsmyndighederne om tilslutning til reservation af 2,5 mill. kr. af K-fondens midler til investering i Godthåb-anlægget. Produktionens driftsregnskab for 1960 forelå først efter, at finansministeriet havde givet sin tilslutning til tanken, men inden finansudvalget havde behandlet den. Da

Grønlandske Konjunkturudligningsfond.

1955	1956	1957	1958	1959	1960
84.161,79	4.427.551,39	3.848.131,66	5.655.608,50	5.973.406,73	4.394.763,96
83.978,55	÷814.580,07	1.604.168,65	35.610,96 ÷	1.882.333,94 ÷	4.660.010,96
14.413,95	82.046,67	46.611,86	81.032,17	91.135,26	86.244,77
44.997,10	153.113,67	156.696,33	201.155,10	212.555,91	213.231,84
27.551,39	3.848.131,66	5.655.608,50	5.973.406,73	4.394.763,96	34.229,61

man så konstaterede et underskud på 1960-regnskabet, som faktisk svarede til K-fondens restbeløb, blev sagen påny forelagt Handels styrelsesråd.

Styrelsesrådet fandt det ikke rigtigt at trække ansøgningen tilbage, fordi der allerede i henvendelsen til finansudvalget var givet udtryk for, at staten med den foreliggende udvikling som baggrund før eller senere kunne komme til at yde tilskud til den grønlandske produktionsvirksomhed. Selv om denne ydelse nu blev aktuel på et tidligere tidspunkt end forudset, fandt styrelsesrådet det tilrådeligt stadig at fastholde ansøgningen, idet de politiske motiver, der var grundlaget for, at sagen blev rejst, stadig eksisterer.

Styrelsesrådet fandt det altså ønskeligt, at 2,5 mill. kr. af konjunkturudligningsfondens midler stadig holdtes i reserve som den grønlandske del af finansieringsplanen for industrianlægget i Godthåb, selv om dette ville have medført, at der allerede i 1960-61 ydedes et direkte tilskud fra statskassen til produktionen.

Deværre kunne problemstillingen i denne udformning først forelægges finansudvalget på et tidspunkt, da ændringsforslaget til bevillingsloven for 1960-61 var færdigbehandlet. Dette var tilstrækkeligt til, at man allerede af formelle grunde ikke kunne gå ind på denne tanke. Dermed er selvfølgelig ikke alle veje lukket, idet der bl. a. foreligger den mulighed, at der til det selskab, der i givet fald skal drive Godthåb-anlægget, søges kapitaldeltagelse fra staten enten direkte eller over den grønlandske erhvervslånefond eller over K-fonden.

Når man ser tilbage på K-fondens virksomhed det første tiår efter nyordningen, må den siges at have opfyldt sit vigtigste formål, idet man over K-fonden har kunnet regulere de skiftende driftsresultater for den samlede produktions- og afsætningsvirk-

somhed. Den omstændighed, at fonden går ud af det første årti uden kapital – men også uden gæld – ændrer ikke forudsætningerne for dens eksistens. Fonden har jo ikke alene skullet udjævne årenes skiftende resultater for produktionen i sin helhed, men den har også skullet udligne tværgående konjunkturforskelle mellem de forskellige produktionsgrene indbyrdes. Så længe der både findes produktionsgrene, der giver tab i deres helhed og over en længere periode, og andre, der giver gevinst, og så længe man politisk holder fast ved den tanke, at produktionsgrenene økonomisk ikke skal hvile i sig selv, men at der bør tilstræbes en eller anden konjunkturudligning både i tid og mellem produktionsgrenene indbyrdes, må det være hensigtsmæssigt at foretage denne konjunkturudligning over en særlig fond.

Udligningen kan selvfølgelig også foretages direkte over statskassen, men der er næppe tvivl om, at dette ville give anledning til utilfredshed, i al fald fra de produktioner, der giver overskud.

Det må dog erkendes, at også den hidtidige sammenblanding af de forskellige produktioner i én fælleskasse har kunnet give anledning til lignende utilfredshed. En opsplitning i flere kasser eller fonds ville teknisk være mulig, men der er især to forhold, som kan gøre det tvivlsomt, om dette ville være særlig hensigtsmæssigt.

Det ene er den omstændighed, at konjunkturbølgerne kan være meget lange, og at selv værdifulde produktionsgrene kan give et regnskabsmæssigt underkud over ret lange perioder, medens andre af årsager, der ene og alene er dikteret af verdensmarkedets svingninger, og som intet har at gøre med produktionens tekniske effektivitet, i lange sammenhængende perioder kan være særdeles lukrative.

Hertil kommer den anden og lige så tungtvejende omstændighed, at det inden for et stort sammenhængende foretagende – på samme måde som inden for et samfund – med stærkt afvigende virksomhedsområder i realiteten er umuligt at foretage en rationel fordeling af de betydelige indirekte omkostninger på de forskellige produktionsgrene. Enhver privat erhvervs virksomhed kender dette problem – men alligevel foretager man ud fra erfaringer og skøn sådanne omkostningsfordelinger for dog at have et tilnærmelsesvist indtryk af de forskellige virksomhedsområders samlede resultater. Man skal blot ikke lade sig forlede til at lade sådanne udtryk for driftsresultaterne blive enebestemmende for de afgørelser, der skal træffes. For helt at afskære denne mulighed ser adskillige moderne virksomheder helt bort fra fordelingen af den del af de indirekte omkostninger, som ikke konkret kan henføres til bestemte produktionsgrene. Ved denne fremgangsmåde vurderes produktionsgrenene efter, om de overhovedet bidrager til dækning af fællesomkostningerne og i hvilket omfang. Bortset fra få undtagelser, som er under observation, er ud fra denne betragtning næsten alle grønlandske produktionsgrene „rentable“. Da bidragene til dækning af fællesomkostningerne imidlertid sammenlagt siden 1959 ikke har været

store nok, er resultatet selvfølgelig det samme. På den anden side ville man ved denne metode mere end ved den hidtidige få understreget, at den virksomhed, der er lagt på KGH, omfatter funktioner, der lige så meget præges af samfundshensyn som af driftsøkonomiske betragtninger, og som det derfor ikke altid kan være rigtigt alene at måle med konkurrencens og rentabilitetens alen.

Uanset hvilken målsætning der dominerer og uanset hvilken regnskabsmetode der anvendes, må der være brug for en konto til regulering af den samlede virksomheds og de enkelte grenes resultater. Dette har hidtil været K-fonden. Om det også fremtidig vil være tilfældet kan ikke siges i dag, efter som hele produktionens økonomi går ind i de overvejelser, der foregår i Grønlandsudvalget af 1960. Meget tyder dog på, at det vil være hensigtsmæssigt også fremover at bibeholde konjunkturudligningsfonden som reguleringskonto for de forskellige produktionsgrenes driftsresultater.